

EIS-nieuws

Jaarverslag 2008

Het complete jaarverslag is te vinden onder www.naturalis.nl/EIS onder 'De stichting EIS'.

Hoogtepunten 2008

- 33,3-jarig jubileum geslaagd, met verrassende resultaten inventarisatie Naturalis-terrein, goed bezochte jubileumdag, boekje *Passie voor kleine beestjes* en veel publiciteit.
- Convenant met Naturalis voor vijf jaar verlengd.
- Eerste twee delen van Entomologische Tabellen: steenvliegen (Bram Koese) en boktorren (Theo Zeegers & Theodoor Heijerman).
- Drie verspreidingsatlassen: kokerjuffers (Bert Higler), pissebedden, duizendpoten en miljoenpoten (Matty Berg en anderen), libellen (special Brachytron).
- Nederlandse Faunistische Mededelingen 28 en 29.
- Nederlands Soortenregister gecompleteerd en als eerste regionaal knooppunt aangesloten bij Encyclopedia of Life. Viering op biodiversiteitsdag, met minister van LNV.

Bestuur en bureau

Het EIS-bestuur bestond in 2008 uit Geert de Snoo (voorzitter), Matty Berg (secretaris), Peter van Helsdingen (penningmeester), Gert van Ee (lid) (vanaf november 2008), Willem Ellis (lid) (tot november 2008) en Martin Soesbergen (lid) (tot november 2008). De laatste twee bestuursleden traden per november 2008 af.

Er waren zes personen werkzaam bij Bureau EIS-Nederland (totaal 4,1 fte): Roy Kleukers (0,8), André van Loon (0,5), Menno Reemer (0,7), Vincent Kalkman (0,7), John Smit (0,8), Bram Koese (0,6).

William Vletter was als student bij het bureau werkzaam. Daarnaast werd door diverse mensen bijgedragen aan projecten en opdrachten van het EIS-bureau: Ruud Beringen (FLORON), Koos Biesmeijer (Universiteit van Leeds), André Blokland, Peter de Boer (FaunaX), Jan Cuppen, Gijs van Dijk, Paul Hendriks, Wouter Jansen, Petr Keil, Els Kolff, Henk Koop (Ecobus Consult), René Krekels (Bureau Natuurbalans), Anne Jan Loonstra, Frank van der Meer, Hans Nieuwenhuijsen, Ivo Raemakers, Gerrit Rekers, Jasper Schut, Douwe Schut (Bureau Natuurbalans), Wout van der Slikke (FLORON), Jan Smit, Jelle Tienstra, Marcel Vos, Oscar Vorst, Mark Zekhuis (Overijssels Landschap) en vele werkgroepcoördinatoren en PGO-medewerkers voor het Nederlands Soortenregister en het EIS-jubileum.

Samenwerking

- In 2008 werd weer intensief samengewerkt met Naturalis, met name op het gebied van publicaties (Nederlandse Faunistische Mededelingen, Entomologische Tabellen en Nederlandse Fauna) en het Nederlands Soortenregister. Tijdens de jubileumactiviteiten stonden EIS en Naturalis samen in het zonnetje. Het convenant tussen Naturalis en EIS werd weer met 5 jaar verlengd.
- EIS is actief lid van de Stichting Veldonderzoek Flora en Fauna (VOFF) en Platform Soortbeschermende Organisaties

(PSO). Er werden belangrijke vorderingen gemaakt met de Nationale Database Flora en Fauna.

- In 2008 werd verder samengewerkt met de Nederlandse Entomologische Vereniging, De Vlinderstichting, Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Team Invasieve Exoten, Ministerie van LNV, Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, FLORON (onder meer project knautia en knautiabij), SOVON, Stichting Anemoon, Bureau Natuurbalans, Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen, Landschap Overijssel, Natuurhistorisch Genootschap Limburg, Universiteit Leiden, University of Leeds, Altenburg & Wymenga, FaunaX, Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden, Waarneming.nl, Muskusrattenbestrijding (MuRa) Noord-Holland, Sky Service Nederland, IUCN Mediterranean office en Red List Unit & Freshwater Biodiversity Assessments Unit.

Bureauwerkzaamheden

- De communicatie met de werkgroepen verliep via de website, e-mail en persoonlijk contact.
- De bureaumedewerkers waren betrokken bij 24 bijeenkomsten in binnen- en buitenland.
- De EIS-dag vond plaats op 19 januari, met lezingen over onder meer rivierkreeften, Fauna Europaea, fauna van schorren. Opkomst 50 personen.
- In verband met het jubileum werd geen EIS-weekend georganiseerd.
- Het aantal vragen van derden bedroeg ruim 200.
- De EIS-bestanden groeiden tot ruim 2 miljoen gegevens.

33,3 jarig jubileum

- Inventarisatie Naturalis-terrein, door 91 specialisten. In totaal werden 1569 soorten gevonden, waarvan 13 soorten nieuw voor de fauna. Dit betrof een fruitvliegje, een springstaart, een spartelkever en maar liefst 10 schildwespen. Eén van deze 10 soorten was zelfs nieuw voor de wetenschap. Sluipwespenspecialist Kees van Achterberg zal deze soort binnenkort een naam geven.
- Naar aanleiding van de vondsten werd aan Naturalis een beheerplan voor de tuin aangeboden, zodat de biodiversiteit nog verder opgeschroefd kan worden.
- De jubileumbijeenkomst





Rhysipolis sp. nov. (foto Cees van Achterberg).

op 6 september 2008 werd bezocht door 130 deelnemers. Op deze dag werd het jubileumboekje *Passie voor kleine bestjes* gepresenteerd, de inventarisatie van het Naturalis-terrein afgesloten en een vitrine over EIS onthuld.

● Voor een overzicht van de jubileumactiviteiten: www.science.naturalis.nl/eisjubileum.

2009 verschijnen. Daarna deel 3 van de wantsen. Een nieuw verspreidingsoverzicht van de libellen werd als special van de Brachytron gepubliceerd.

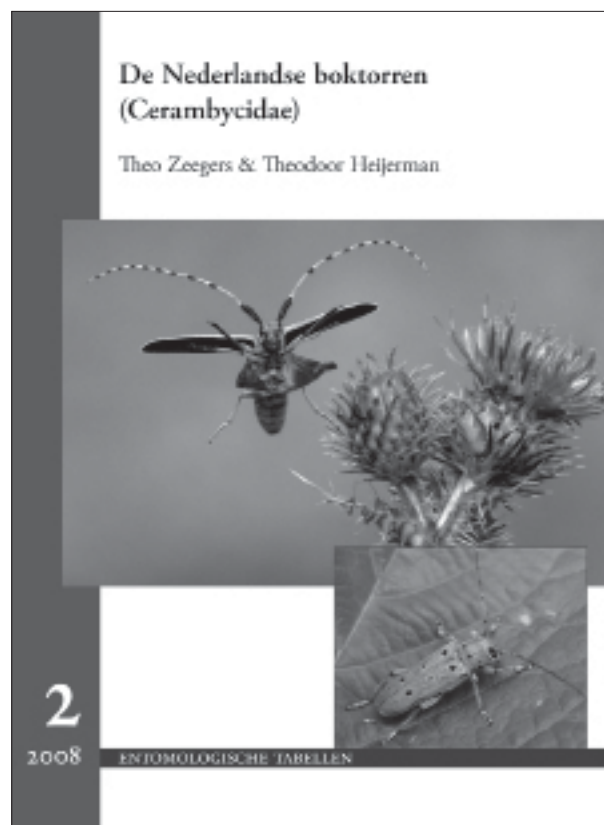
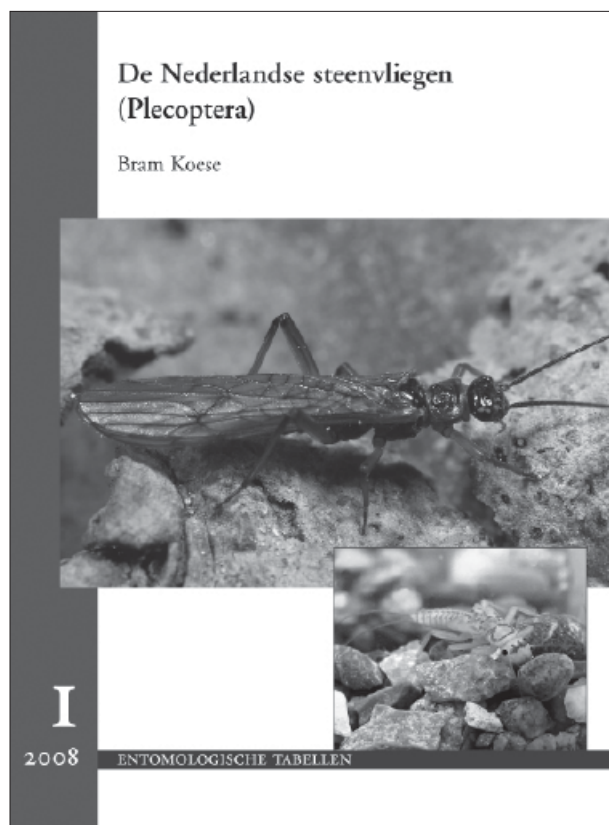
- In het kader van het jubileum werd het boekje *Passie voor kleine bestjes* uitgebracht. Dit werd gratis verspreid met nieuwsbrief 47 aan alle bij EIS betrokken personen en instanties.
- EIS publiceerde 19 rapporten in opdracht van derden, deels in samenwerking met andere organisaties. De Vlinderstichting en Bureau Natuurbalans waren hierbij de belangrijkste partners in 2008.
- Naast de eigen publicatiemediën zijn nog de volgende artikelen vermeldenswaard: EIS eenderde eeuw oud (Entomologische Berichten) en de taxonomische studie naar *Andrena rosae* en *A. stragulata* (Entomologia Generalis).
- Zie het complete overzicht van EIS-publicaties in 2008 achteraan dit jaarverslag.
- In 2008 werden 112 EIS-documenten toegevoegd aan de pdf-repository (www.repository.naturalis.nl), het grootste aandeel betrof de soortbehandelingen van het rapport '+Soorten van de leefgebieden'.

Publicaties

- EIS-nieuwsbrief 46 en 47 verschenen regulier. Oplage 1302.
- Nederlandse Faunistische Mededelingen 28 en 29. Per 2 januari 2008 heeft NFM 275 abonnees.
- Entomologische Tabellen 1. steenvliegen (Koeze) en 2. boktorren (Zeegers & Heijerman).
- Nederlandse Fauna: delen over zweefvliegen en amfibieën en reptielen (door RAVON) in voorbereiding. Publicatie in 2009.
- Twee verspreidingsatlassen: kokerjuffers (Higler) en bodemfauna (Berg et al.). Een deel over boktorren zal in

Projecten

- Het Nederlands Soortenregister (www.nederlandssoorten.nl) werd uitgebreid met duizenden foto's. In totaal zijn nu van ruim 3000 Nederlandse soorten gevalideerde afbeeldingen opgenomen. Er werd een start gemaakt met het tonen van trenddiagrammen van het CBS en de PSO's. Ook werden diverse pdf's uit de repository van Naturalis gelinkt. Op biodiversiteitsdag (22 mei) werd de completering van de soortendatabase gevierd in aanwezigheid van minister Verburg van LNV. Ook EOL-directeur James Edwards was aanwezig. Met het soortenregister is Nederland het eerste land met een regionaal knooppunt van EOL.



- Voor het project Capacity Building (VOFF/Gegevens-authoriteit Natuur) werd een zoekkaart over rivierkreeften samengesteld (zie www.naturalis.nl/kreeften).
- William Vletter (CML) rondde in 2008 een studenten-onderwerp over de rode moeraskreeft af. Het onderzoek betreft deels werk in het veld en deels in het lab. Begeleiding Bram Koese.
- Het Atlasproject Limburgse Sprinkhanen wordt uitgevoerd in samenwerking met de sprinkhanenwerkgroep van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg. In 2008 werden diverse excursies en bijeenkomsten georganiseerd.
- Met onder andere Petr Keil (Charles University, Praag) en Koos Biesmeijer (University of Leeds) werd een artikel geschreven over de invloed van schaalniveau van biodiversiteitsdata op inschattingen van veranderingen in biodiversiteit. Voor dit artikel, werd het zweefvliegenbestand gebruikt. Namens EIS-Nederland waren Aat Barendregt en Menno Reemer erbij betrokken. Het manuscript is ingediend voor het tijdschrift *Global Change Biology*.

EIS in de pers

- Met name het jubileum leverde veel publiciteit op. Dit varieerde van diverse berichten over de bijzondere vondsten in landelijke (bijvoorbeeld NRC, Trouw) en regionale media, tot een filmpje over de EIS-dag op www.nu.nl, een reportage over de zeppelin op Vroege Vogels, bijna een nummer vol EIS-informatie in *Entomologische Berichten* en een groot artikel in *Bionieuws*. Het was opvallend hoe met name de bijzondere vondsten op internet werden opgepikt. Als klap op de vuurpijl kreeg de inventarisatie ook een plek in de wetenschapsquiz van het Leids Dagblad.
- Boomblad (nummer 4, 2008) besteedde ruim aandacht aan het zweefvliegenboek dat binnenkort gepubliceerd wordt.
- Er werden diverse vragen van journalisten beantwoord, resulterend in een vermelding in bijv. *Grasduinen*.

Opdrachten

- In 2008 werden 45 opdrachten afgewerkt, waarvan acht gegevensleveringen via het Natuurloket.
- Diverse opdrachten in het kader van de Inhaalslag Habitatrichtlijnsoorten (voor LNV) en OBN (voor Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer).
- In samenwerking met de Vlinderstichting werden enkele opdrachten uitgevoerd op het gebied van libellenonderzoek en natuurbescherming.
- Via de VOFF werden enkele projecten uitgevoerd in het kader van het nieuwe leefgebiedenbeleid.
- Er werd advies uitgebracht over het voorkomen van de gestreepte waterroofterver in het Polderhoofdkanaal.
- In samenwerking met Bureau Natuurbalans werden diverse opdrachten uitgevoerd: beschermingsplan voor sprinkhanen in Noord-Brabant en vliegend hert.
- In samenwerking met Stichting FLORON werd in 2007 en 2008 een beschermingsplan voor de knautbij opgesteld in opdracht van het Ministerie van LNV.
- Enkele projecten werden in 2008 uitgevoerd, maar worden in 2009 afgerond. Het gaat onder andere om een beschermingsplan voor de moshommel in Zuid-Holland (in opdracht van de Provincie Zuid-Holland) en de exotenmodule in het Nederlands Soortenregister.

Subsidies

- Zweefvliegenproject. Prins Bernhard Cultuur Fonds,

Natuurmonumenten, Wereld Natuur Fonds, VSB-fonds, Uyttenboogaart-Eliassen Stichting, provincie Gelderland, provincie Drenthe + een privé-donatie.

- Voorlopige atlas boktorren. Prins Bernhard Cultuur Fonds.
- Steenvliegenproject Bram Koese. STOWA.
- Verspreidingsoverzicht wantsen/bodemfauna. VSB-fonds.
- Project prachtkevers. Plantenziektenkundige Dienst.
- Europese atlas libellen. MATRA-fonds, WNF en het Kurt Eisner fonds.
- Exotenproject. Team Invasieve Exoten / LNV.
- Waterkeverproject. Prins Bernhard Fonds en STOWA.
- Entomologische Tabellen. Uyttenboogaart-Eliassen Stichting / STOWA.

Publicaties 2008

- Anonymous 2008. Nvo Spaarnwoude en Nvo Zuiderpolder, monitoring fauna: vleermuizen, amfibieën en insecten 2007. – b&d Natuuradvies, Amsterdam. 36 p.
- Berg, M.P., M. Soesbergen, D. Tempelman & H. Wijnhoven 2008. Verspreidingsatlas Nederlandse landpissebedden, duizendpoten en miljoenpoten (Isopoda, Chilopoda, Diplopoda). – EIS-Nederland, Leiden. 192 p.
- Bouwman, J.H. & V.J. Kalkman 2007. OBN-faunamonitoring 2007; libellen en dagvlinders in terreinen van Natuurmonumenten. – De Vlinderstichting & EIS-Nederland, Wageningen, Leiden. 38 p.
- Bouwman, J.H. & V.J. Kalkman 2007. De sprinkhanen van Meijendel. – VOFF, Nijmegen. 20 p.
- Bouwman, J.H., V.J. Kalkman & E.P. de Boer 2007. Verspreidingsonderzoek libellen 2007. – De Vlinderstichting & EIS-Nederland, Wageningen, Leiden. 35 p.
- Bouwman, J.H., V.J. Kalkman, A. van Kleunen & R.P.J.H. Struijk 2007. Beleidsmonitoring OBN-fauna in het Hollands duin (Noordwijk, Coepelduinen en Berkheide). – VOFF, Nijmegen. 75 p.
- Bouwman, J.H., V.J. Kalkman, G. Abbingh, E.P. de Boer, R.P.G. Geraeds, D. Groenendijk, R. Ketelaar, R. Manger & T. Termaat. 2008. Een actualisatie van de verspreiding van de Nederlandse libellen. – *Brachytron* 11: 103-198.
- Bouwman, J.H., H. de Vries, M. Reemer, V. Kalkman, J. Noordijk & R. Vermeulen 2008. Bedreigde insecten van Noord-Brabantse stuifzanden. – De Vlinderstichting, Wageningen & EIS-Nederland, Leiden.
- Helding, P. van 2008. EIS-Nederland eenderde eeuw oud. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 68: 223-226.
- Higler, L.W.G. 2008. Verspreidingsatlas Nederlandse kokerjuffers (Trichoptera). – EIS-Nederland, Leiden. 248 p.
- Kalkman, V.J. (red.) 2008. De soorten van het leefgebiedenbeleid. – EIS-Nederland, Leiden. 234 p.
- Kleukers, R.M.J.C. (red.) 2008. Nieuwsbrief van de European Invertebrate Survey 46: 16 p.
- Kleukers, R.M.J.C. & E.J. van Nieukerken (red.) 2008. Nederlandse Faunistische Mededelingen 28: 1-80.
- Kleukers, R.M.J.C. & E.J. van Nieukerken (red.) 2008. Nederlandse Faunistische Mededelingen 29: 1-80.
- Kleukers, R.M.J.C., M. Berg & W. van Strien (red.) 2008. Passie voor kleine beestjes, 33,3 jaar Stichting EIS-Nederland. – EIS-Nederland, Leiden. 90 p.
- Koese, B. 2008. De Nederlandse steenvliegen (Plecoptera). – *Entomologische Tabellen* 1: 1-158.
- Koese, B. 2008. Zoekkaart rivierkreeften. – EIS-Nederland, Leiden.
- Koese, B. 2008. Nieuwe vondsten van de gevlekte platte

- waterwants *Naucoris maculatus* (Hemiptera: Heteroptera). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 29: 1-4.
- Koese, B., E.P. de Boer, J.G.M. Cuppen, J. Schut & J. Tienstra 2008. De gestreepte waterroofkever *Graphoderus bilineatus* in Zuidoost-Friesland: inhaalslag 2008. – EIS-Nederland, Leiden.
- Loonstra, A.J., M. Reemer, F. van der Meer & J. Smit 2008. OBN-inventarisaties van bijen in Buurserzand, Kampina, Sprengenberg, Velhorst en Witte Veen. – EIS-Nederland, Leiden.
- Reemer, M. & C. Clausen 2008. Het grijs gitje *Cheilosia griseiventris* sensu Stubbs & Falk (1983) in Nederland. – Nederlandse Faunistische Mededelingen 28: 59-62.
- Reemer, M., R. Beringen & W. van der Slikke 2008. De knautiabijs: kroon op de beemd-kroon. Beheeradviezen voor bloemrijke graslanden in het Heuvelland. – EIS-Nederland & FLORON, Leiden.
- Reemer, M., J.G.M. Cuppen, G. van Dijk, B. Koese & O. Vorst 2008. De brede geelgerande waterroofkever *Dytiscus latissimus* in Nederland. – EIS-Nederland, Leiden. 33 p.
- Reemer, M. & R.F.M. Krekels 2008. Beschermingsplan blauwvleugelsprinkhaan Gelderland. – EIS-Nederland & Natuurbalans-Limes Divergens, Leiden, Nijmegen. 116 p.
- Reemer, M., P. de Boer, F. van der Meer, T. Peeters & J. Smit 2008. OBN-inventarisatie van bijen, graafwespen en sprinkhanen in terreinen van Natuurmonumenten. – EIS-Nederland, Leiden. 59 p.
- Reemer, M., D.S.J. Groenenberg, C. van Achterberg & T.M.J. Peeters 2008. Taxonomic assessment of *Andrena rosae* and *A. stragulata* by DNA-Sequencing (Hymenoptera: Apoidea: Andrenidae). – Entomologia Generalis 31(1): 21-32.
- Schut, D., R. Kleukers & R. Krekels 2008. Actieplan sprinkhanen van Noord-Brabant. – Bureau Natuurbalans, Nijmegen en EIS-Nederland, Leiden. [gepubliceerd via de provincie Noord-Brabant]
- Smit, J.T. & E.G.M. Dijkstra 2008. De Oost-Amerikaanse kersenboorvlieg *Rhagoletis cingulata* in Nederland (Diptera, Tephritidae). – Nederlandse Faunistische Mededelingen 28: 1-16.
- Smit, J.T. & R. Kleukers (red.) 2008. Nieuwsbrief van de European Invertebrate Survey-Nederland. – EIS-Nederland, Leiden 47: 16 p.
- Smit, J.T. 2008. Vliegend hert in de omgeving van Sint Odiliënberg. – EIS-Nederland, Leiden. 23 p.
- Smit, J.T. & R.F.M. Krekels 2007. Het vliegend hert in de gemeente Ede. – EIS-Nederland, Leiden. 49 p.
- Smit, J.T. & R.F.M. Krekels 2008. Vliegend hert op de Veluwe. Beschermingsplan 2009-2013. – EIS-Nederland & Natuurbalans-Limes Divergens, Leiden – Nijmegen. 110 p.
- Smit, J.T. & R.F.M. Krekels 2008. Vliegend hert Mander. Beheerplan 2009-2013. – EIS-Nederland & Natuurbalans-Limes Divergens, Leiden – Nijmegen. 101 p.
- Vliegenthart, A. 2007. Eikenhakhoutbrigades, eerste fase. – De Vlinderstichting, Wageningen. 38 p.
- Zeegers, Th. & Th. Heijerman 2008. De Nederlandse boktorren (Cerambycidae). – Entomologische Tabellen 2: 1-120.
- Zollinger, R., M. Wallis de Vries, M. Reemer, A. van Rijsewijk & P. Frigge 2008. Veluwe heide verbonden. Visie op hoe populaties van entomofauna en herpetofauna zijn te verbinden en te versterken binnen het Veluwe Natura 2000 gebied. – VOFF, Nijmegen.

Roy Kleukers

Publicatie boek zweefvliegen

Op 27 maart 2009 werd het zweefvliegenboek gepresenteerd, deel 8 in de serie Nederlandse Fauna. De bijeenkomst bij Naturalis was met circa 140 mensen goed bezocht. Het boek is het resultaat van de inspanning van honderden vrijwilligers die gegevens verzamelden in het veld en een enthousiast auteursteam.

Rondom de presentatie was er veel media-aandacht voor

Het auteursteam van de zweefvliegenatlas (foto Herman Berkhoudt).





Teo Wams van Natuurmonumenten krijgt het eerste exemplaar van het zweefvliegenboek uit handen van Menno Reemer (foto Herman Berkhoudt).

het boek. Diverse regionale en landelijke dagbladen en vaktijdschriften besteedden er aandacht aan, met als hoogtepunt een komisch optreden van Wouter van Steenis en Menno Reemer in het radioprogramma *Spijkers met Koppen*.

Roy Kleukers

Verslag EIS-dag 2009

Tijdens de EIS-dag op 28 februari werd het jubileumjaar afgesloten met de publicatie van een speciale jubileumnieuwsbrief. Hierin is de lijst opgenomen met alle soorten die op het Naturalis-terrein zijn aangetroffen. Bart Peters van Bureau Drift gaf een boeiende lezing over de ontwikkelingen in het Maasdal. De Mystery Insect Quiz werd dit jaar voor het eerst door Tim Faasen verzorgd. De quiz werd gewonnen door Menno Reemer. De dag werd met 60 deelnemers goed bezocht.

Roy Kleukers

1000-soortendag haalt 1100 soorten

Op 6 juni werd in het Kuinderbos de 1000-soortendag gehouden. De dag was een samenwerking tussen Staatsbosbeheer en de Stichting VeldOnderzoek Flora en Fauna (VOFF), Waarneming.nl en de NEV. Veel van de mensen die actief zijn in deze organisaties kennen elkaar van vergaderkamers en doel van deze dag was om elkaar een keer in het veld te zien. Tevens hoopten we zogenaamde digitale waarnemers te ontmoeten. Dit zijn waarnemers actief in het veld en op websites maar die nog niet betrokken zijn bij een van de bovengenoemde organisaties. Helaas werden de digitale waarnemers niet goed bereikt en viel de opkomst tegen. Gelukkig waren er wel veel mensen van de VOFF en Waarneming.nl waardoor het een erg leuke en gezellige dag werd. In totaal werden er dit jaar 1154 soorten in het Kuinderbos gezien waarvan het overgrote deel op de dag zelf werd waargenomen. Een overzicht van de soorten en de verdeling over de groepen is te vinden op: http://waarneming.nl/1000_soortendag.php. Overigens zijn niet alle groepen verwerkt in het huidige overzicht aangezien niet alle gegevens

meteen beschikbaar waren. Voor de meeste mensen werd de dag afgesloten met een barbecue hoewel voor de nachtvlindersaars het werk toen pas begon.

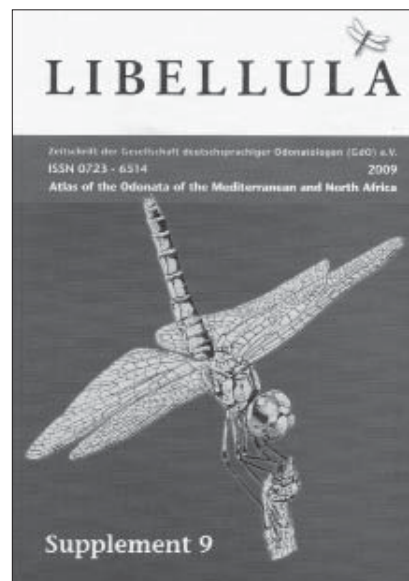
Vincent Kalkman

EIS-weekend op Schiermonnikoog

Het EIS-weekend vindt dit jaar plaats op Schiermonnikoog, van vrijdag 7 tot zondag 9 augustus. Tijdens het weekend wordt overdag op verschillende plekken veldwerk gedaan en afhankelijk van het weer wordt er 's avonds met licht gevangen. Het broedseizoen is voorbij waardoor het ook mogelijk is veldwerk te doen op de uitgestrekte kwelders. We verblijven in de Herdershut, het biologisch station van de Rijksuniversiteit Groningen. Dit is het meest oostelijk bewoonbare pand op Schier (coördinaat: 209.5-610.5). Vrijdagavond om 19.00 staan soep en broodjes klaar. Op zaterdagavond gaan we uit eten of bestellen we pizza. Er zijn geen kosten voor het verblijf, wel wordt er een klein bedrag in rekening gebracht voor het eten. Er zijn bedden en matrassen aanwezig maar je moet zelf dekens of een slaapzak meenemen. Het aantal slaapplekken is beperkt. Opgaven voor het weekend kunnen worden gezonden naar Vincent Kalkman (kalkman@naturalis.nl).

Europese libellen

Een van de projecten waar EIS-Nederland aan werkt is de atlas van Europese libellen. Dit project wordt uit de eigen middelen van EIS gefinancierd en kent een beperkte begroting. Het is dan ook niet mogelijk om zelf actief bestanden op te bouwen en het werk bestaat dan ook vooral uit het opbouwen van een netwerk en het stimuleren van nationale initiatieven. Het streven is om komende winter te beginnen met het bijeenbrengen van nationale databases om dan in 2011 een atlas te presenteren. Als een test voor het werk aan de Europese atlas is afgelopen jaar gewerkt aan de *Atlas of the Odonata of the Mediterranean and North Africa* (Boudot et al. 2009). Voor deze uitgave werden door de 17 auteurs waarnemingen van meer dan 30 landen bij elkaar gebracht. Het boekje geeft van alle 179 in het gebied vastgestelde soorten verspreidingskaarten op 50 bij 50 km, korte teksten over de verspreiding en van bijna alle soorten foto's. Door subsidie verkregen via de IUCN kon het boekje volledig in kleur worden uitgebracht als supplement van het Duitse libellentijdschrift *Libellula*. De oplage van 1400 exemplaren is al bijna geheel uitverkocht. Het is vooral positief dat veel van de boekjes verkocht zijn in de landen rondom de Middellandse Zee.



Afgelopen jaren lijkt het aantal vrijwilligers in deze landen sterk toe te nemen. De uitgave heeft ook positieve invloed op het werk aan de Europese atlas, doordat nu de bestanden van de landen rondom het Middellandsezegebied op orde zijn gebracht.

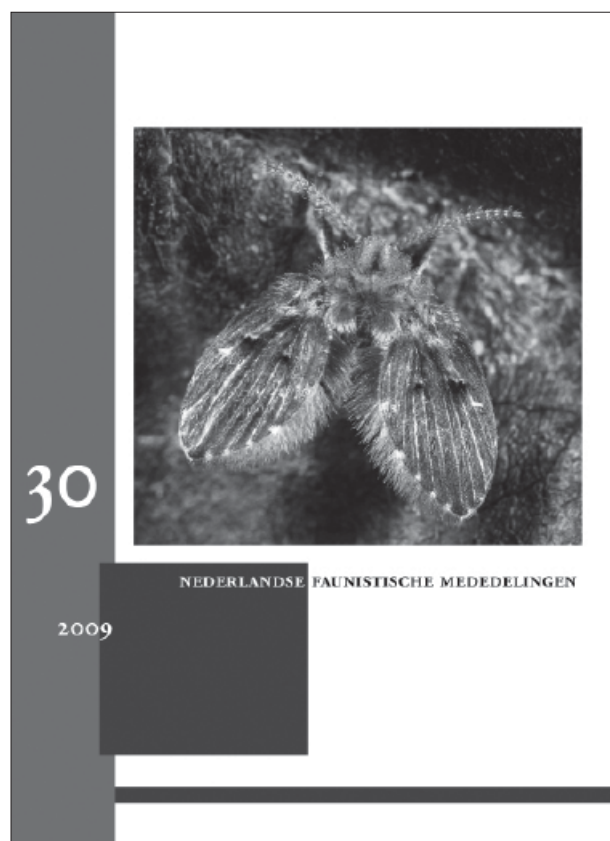
Boudot, J.-P., V.J. Kalkman, M. Azpilicueta Amorín, T. Bogdanović, A. Cordero Rivera, G. Degabriele, J.-L. Dommanget, S. Ferreira, B. Garrigós, M. Jović, M. Kotarac, W. Lopau, M. Marinov, N. Mihoković, E. Riservato, B. Samraoui & W. Schneider (2009). Atlas of the Odonata of the Mediterranean and North Africa. – *Libellula Supplement* 9: 1-256.

Vincent Kalkman

Nederlandse Faunistische Mededelingen

Inhoudsopgave nummer 30

- 1-10 L. Boumans – De wc-motmug *Clogmia albipunctata*, een opvallend maar onopgemerkt element van onze fauna (Diptera: Psychodidae)
- 11-16 O. Vorst – *Dactylosternum abdominale*, een lang-verwachte kever nieuw voor de fauna (Coleoptera: Hydrophilidae)
- 17-22 A. de Beauvesère-Storm & D. Tempelman – De dansmug *Psectrocladius schliezi* nieuw voor Nederland, met een beschrijving van de larve (Diptera: Chironomidae)
- 23-28 J. Smit – Het voorkomen van *Ancistrocerus antilope* in Nederland (Hymenoptera: Vespidae: Euminae)
- 29-38 F.A.H.E. Post – Voorposten van de moerasspinner *Laelia coenosa* in Natura2000-gebieden in Nederland (Lepidoptera: Lymantriidae)



- 39-46 P. Boer – Nieuws over de Nederlandse mieren (2004-2008) (Hymenoptera: Formicidae)
- 47-52 M.P. Berg – Niet *Ptenothrix atra* maar *P. ciliata* komt voor in Nederland (Hexapoda: Entognatha: Collembola)
- 53-74 T. van Haaren & D. Tempelman – The Dutch species of *Limnesia*, with ecological and biological notes (Acari: Hydrachnidia: Limnesiidae)
- 75-82 M. Soesbergen & J. van de Sande – Aanvullingen op de naamlijst van de Nederlandse kieuwpootkreeften (Crustacea: Branchiopoda)
- 83-111 H. Siepel, A.S. Zaitsev & M.P. Berg – Checklist of the oribatid mites of the Netherlands (Acari: Oribatida)

Roy Kleukers

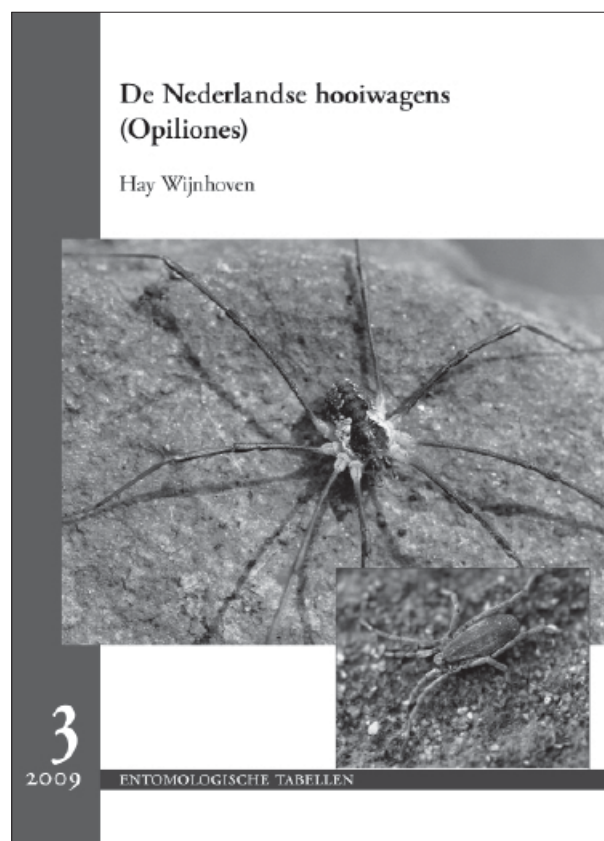
Entomologische Tabellen

Na de twee eerste delen (deel 1 over steenvliegen van Bram Koeze en deel 2 over boktorren van Theo Zeegers en Theodoor Heijerman) zijn nu deel 3 (hooiwagens van Hay Wijnhoven) en 4 (prachtkevers van Oscar Vorst) in voorbereiding. Als alles volgens plan verloopt dan worden deze respectievelijk met nummer 30 en 31 van NFM aan de abonnees meegezonden.

Roy Kleukers

Nederlands Soortenregister

De afgelopen periode is het Nederlands Soortenregister gestaag aangevuld met foto's. Inmiddels zijn 10.743 gevalideerde foto's toegevoegd, verdeeld over 3848 soorten. Het wordt al





een uitdaging om een foto aan te bieden van een soort zonder afbeelding.

De belangrijkste extra activiteit was het afronden van het exotenproject, in opdracht van het Team Invasieve Exoten van het ministerie van LNV. In samenwerking met specialisten uit diverse PGO's werden soortbesprekingen voor 25 soorten samengesteld en een eerste lijst met alle exoten in ons land samengesteld (totaal 925 soorten). Voor dit project werd de structuur van het soortenregister aangepast, zodat middels een tabbladensysteem veel meer informatie gegeven kan worden.

Roy Kleukers

Europese website sprinkhanen

Tijdens het 10th International Congress on Orthoptera in Antalya (Turkije) hebben we de website Orthoptera of Europe (www.orthoptera.org) gepresenteerd. Dit lokte enthousiaste reacties uit en vele onderzoekers hebben toegezegd hun medewerking te verlenen. Op dit moment is de website nog vrij basaal, met de stamboom en taxa uit Fauna Europaea (geactualiseerd en op sommige punten aangepast). Voor een 70-tal soorten zijn foto's en geluiden toegevoegd. Voor *Saga pedo* is een wat uitgebreidere soortbespreking opgesteld om te tonen wat de mogelijkheden zijn. Voor de komende tijd zullen we vooral foto's en geluiden verzamelen. Wie een bijdrage wil leveren kan contact opnemen met ondergetekende.

Roy Kleukers (kleukers@naturalis.nl)

Project Biodiversiteit 2010

In het kader van het jaar van de biodiversiteit zal in 2010 een actualisatie plaatsvinden van het boek *Biodiversiteit in Neder-*

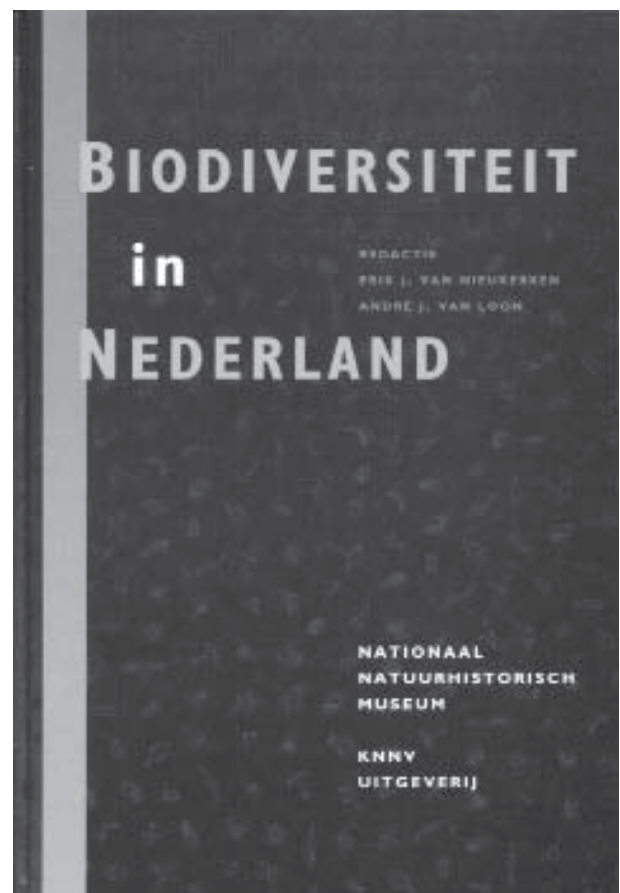


land uit 1995. Hierin werd voor het eerst een totaaloverzicht gegeven van alle groepen dieren, planten en schimmels die in Nederland voorkomen. Met het Nederlands Soortenregister hebben we inmiddels een lopend overzicht van de Nederlandse soorten. De informatie uit het project Biodiversiteit 2010 zal zowel aan de website worden toegevoegd als in boekvorm worden samengevat.

Het project wordt voor Naturalis uitgevoerd door EIS-Nederland, in samenwerking met de PGO's en andere specialisten op het gebied van biodiversiteit.

Roy Kleukers

Het biodiversiteitsboek uit 1995.



Nederlandse Fauna

Met de publicatie van deel 8 over de Nederlandse zweefvliegen is weer een grote stap gemaakt. Daarnaast is nu deel 9 over de amfibieën en reptielen van Nederland (door RAVON) in de opmaakfase. Dit boek zal dit najaar worden gepresenteerd. Als deel 10 zal het boek over biodiversiteit in Nederland verschijnen. Het auteursteam van het bijenboek werkt verder aan de afronding van het manuscript.

Roy Kleukers

Saltabel-weekend

Van 28-30 augustus 2009 organiseert SALTABEL in samenwerking met het Centre Marie Victorin een sprinkhanenweekend te Viroinval. De Calectienne, waar het Centre zich bevindt, is één van de streken met de grootste biodiversiteit van België en ook op sprinkhanengebied onovertroffen. Tijdens het weekend vinden diverse interessante excursies plaats voor specialisten en beginners. 's Avonds zijn er voordrachten en determinatiesessies.

Voorlopig programma:

vrijdag 28 augustus 2009

- aankomst tussen 18 uur en 19 uur 30 in het Centre Marie Victorin, Rue des écoles 21, 5670 Vierves-sur-Viroin, België
- koude schotel ('assiette du terroir')
- inleiding over het Centre, de streek en praktische afspraken

zaterdag 29 augustus 2009

- ontbijt
- excursie in kleine groepjes met piknik
- avondmaal
- voordrachten en mogelijk determinatie van specimen

zondag 30 augustus 2009

- ontbijt
- gezamenlijke excursie met piknik
- einde rond 16 uur

We logeren in de slaapzalen van de Gîte pour l'Environnement *Kostprijs* voor logies en maaltijden:

65 euro per persoon in de slaapzaal

95 euro per persoon in aparte comfortabele kamers (aantal zeer beperkt)

huur van bedlinnen: 7 euro per persoon

meebrengen: lakens en kussensloop of slaapzak (lakens ook ter plaatse te huur), vlindernetje, loep, buisjes.

Inschrijven door een mail te sturen naar saltabel@sprinkhaan.be en storten van een voorschot van 25 euro per persoon op rekening 000-0551667-28 (IBAN BE37 0000 5516 6728) BIC BPOTBEB1 van Hendrik Devriese.

Hendrik Devriese

Oproep graslandreservaat Purmerend

Landschap Noordholland maait in opdracht van de provincie een aantal brede bermen aan de noordkant van Purmerend langs de N244. Dit zijn botanisch zeer waardevolle stukken met een geleidelijke gradiënt van schraal/droog naar vochtig/voedselrijk. Hier is dit jaar zelfs bijenorchis aangetroffen. Er lopen geen wandel-of fiets paden doorheen, dus het is relatief onbekend gebied.

Tijdens onze werkzaamheden zien we zeer veel vlinders, sprinkhanen en andere insecten. Het ontbreekt ons aan tijd en kennis om deze op naam te brengen en te categoriseren. Het zou mooi zijn als deze stukken een keer op deze groepen worden geïnventariseerd.

Informatie is verkrijgbaar bij Rene Pannekeet: 06-55170856, r.pannekeet@landschapnoordholland.nl

Nieuw gallenboek

Op 1 september 2009 zal het nieuwe gallenboek verschijnen, tijdens een feestelijke happening ten kantore van de KNNV Uitgeverij. Hans Roskam, werkgroepcoördinator gallen van EIS, heeft daar de afgelopen tijd hard aan gewerkt. De nieuwe uitgave is een bewerking van de het boek van Docters van Leeuwen uit 1982.

Roy Kleukers

Evolutie Megalab

Op 21 april lanceerde Naturalis het Evolutie MegaLab, een Europees wetenschappelijk onderzoek naar de evolutie van de tuinslak waaraan het publiek mee kan doen. Vanaf 10.00 uur vond er een slakkenzoekactie plaats in de museumtuin door een gemengd gezelschap van scholieren, biologen en museumbezoekers.

Alle achtertuinen en parken van Nederland worden een megagroot laboratorium waarin evolutie live te volgen is. Door de kleuren van slakkenhuisjes in te voeren op de website van het Europese onderzoek (www.evolutionmegalab.org) worden ze opgeslagen en vergeleken met historische gegevens uit dezelfde omgeving. De deelnemer krijgt meteen te zien of er sindsdien wel of geen evolutie heeft plaatsgevonden. Hoe meer mensen meedoen aan het onderzoek, des te meer gegevens er verzameld worden voor betrouwbare resultaten.

Meer informatie en zoekkaart: www.naturalis.nl/megalab.

Menno Schilthuizen

Boorvliegen

Boorvliegen zijn 'hot', zo lijkt het. Of in ieder geval bevind ik me deze zomer regelmatig in warmere oorden dankzij boorvliegen. Het FES-project (Fonds Economische Structuurversterking) van vorig jaar heeft een vervolg gekregen. Het aanvankelijke doel om een database aan te leggen met DNA-profielen van alle schadelijke soorten bleek moeilijk haalbaar doordat de verschillende specialisten niet erg genegen waren hun gegevens vrij te geven. Dus is de zaak omgedraaid: het aanleggen van een database met de profielen van zoveel mogelijk Europese soorten. Op die manier kunnen boorvliegen die aangetroffen



Urophora cuspidata., vrouwtje. Dit vleugelpatroon is niet bekend binnen het genus *Urophora*. Vermoedelijk is het slechts een afwijkend exemplaar. DNA-technieken zullen uitwijzen of dit daadwerkelijk het geval is (foto: John T. Smit).

worden in onderschept plantenmateriaal gesequenced en vergeleken worden met de database. Indien de soort niet voorkomt in de database is het dus een niet-inheemse soort en moet dus worden tegengehouden. Omdat het verwerken van droog collectiemateriaal nog steeds niet goed werkt is ervoor gekozen om zo veel mogelijk vers materiaal te verzamelen. Het is ondoenlijk om in één seizoen alle 250 Europese soorten te verzamelen. Het streven is om zoveel mogelijk genera en vertegenwoordigers van de verschillende soortgroepen binnen de genera te verzamelen. Met de database is het goed mogelijk een inschatting te maken of een binnengekomen soort al of niet van Europese oorsprong is, al naar gelang het percentage overeenkomst met de aanwezige profielen.

Voor dit doeleinde heb ik inmiddels een aantal reizen gemaakt naar verschillende landen. Op dit moment zijn er 94 soorten uit 37 genera vertegenwoordigd in het materiaal, met nog een reis te gaan. De soorten en genera die ondervertegenwoordigd zijn, zijn die uit de subfamilie Trypetinae, waarvan de meeste soorten leven in vruchten of mineren in bladeren. Deze soorten zijn minder algemeen en minder gemakkelijk aan te treffen in het veld, in tegenstelling tot de soorten die leven in bloemhoofdjes van composieten. Naast het in het veld verzamelen wordt er ook veel gekweekt, waarbij inmiddels verschillende nieuwe waardplantrelaties zijn ontdekt.



Terellia ceratocera, mannetje. Karakteristiek voor deze soort(groep) zijn de verlengde tweede antenneleden (foto John T. Smit).

Mocht u boorvliegen tegenkomen dan houd ik mij van harte aanbevolen voor materiaal op alcohol, van een zo'n hoog mogelijk percentage. Let er wel op dat de dieren rechtstreeks de alcohol ingaan en niet eerst gedood worden met ethylacetaat, dit beschadigt het DNA.

John T. Smit



Bureau EIS-Nederland

Bereikbaarheid bureau en medewerkers
Bureau EIS-Nederland

telefoon 071-5687670

e-mail eis@naturalis.nl

Peter van Helsdingen (geen vaste dagen)

telefoon 071-5687413

e-mail helsdingen@naturalis.nl

Vincent Kalkman (ma-vr)

telefoon 071-5687413

e-mail kalkman@naturalis.nl

Roy Kleukers (ma, di, do, vr)

telefoon 071-5687578

e-mail kleukers@naturalis.nl

Bram Koese (geen vaste dagen)

telefoon 071-5687413

koese@naturalis.nl

André van Loon (di, wo, (do))

telefoon 071-5687670

e-mail loona@naturalis.nl

Menno Reemer (ma-vr)

telefoon 071-5687594

e-mail reemer@naturalis.nl

John Smit (ma-do)

telefoon 071-5687594

e-mail smitj@naturalis.nl

